

Expositio misse Bonaventure

Filiū.

Filiū suspirijs pdere cogantur.
Dundi p miseria p quā inuoluunt.
Ad damnata vicia sepe dilabunt.
Sed misericordia tua fulciunt.

Eue.

Eue lapsus ineuile damnū desperatū.
Et a nobis abstulit gaudiū beatum.
Ut post euanam cōculi virgini incarnatū.
Quō mortē sustulit diluit peccatū.

Ad te.

Ad te clamāt iugiter tui famulātes.
Et in te fideliter omnes suspirantes.
Iunamen hūliter tuū implorātes.
Duos misericorditer audias clamātes.

Suspiramus

Suspiramus flerib⁹ nr̃is p peccatis.
Et multis gemib⁹ p nos ppetratis.
Sed in te cōfidimus m̃i pietatis.
Vere penitentib⁹ veniā da gratis.

Bementes.

Bementes recolimus mala retroacta.
Due inique gessim⁹ mente nō coacta.
Sed in te cōfidimus maria intacta.
Ut a te que perim⁹ sint in nob⁹ facta.

Et flentes.

Eflentes dolorib⁹ mente verecūda.
Lumen nostris cordib⁹ infunde facūda
Viciorum sordib⁹ benigne munda.
Junge nos celestib⁹ maria iocunda.

In hac valle.

In hac valle miseria multū tenebrosa.
Dominū sunt genera multū fedosa.
Nam eorū opera sunt pragiosa.
Propter facta scelerā et obprobriosa.

Lachrymarū.

Lachrymarū cumuli nō psunt v'l aque.
Lū senes et paruuli et plebs vnaquaq;.z.
Timent qd̃ emuli qrunt circūquaq;.
Et frēs būi seclī trabūt usq; quaq;.

Eya ergo.

Eya ergo digne ad nr̃as mentes
Atq; lapsus erige et forta tremētes.
Et errantes corripe te pie qrentes.
Dirēs nos dirige in te cōfidentes

Aduocata.

Aduocata libera coram saluatorē.
Postulare ppera cōsuetoc⁹ more.
Et p gente misera benigno fauore.
Flatum tuū mitiga materno amore.

Nostra.

Nostra spes fideliū semper fuit talis,

Est et erit omniū mater viginalis.
Urnobis psidium ciuitas regalis.

Sit arq; remedū pulsis pcul malis.
Ilos tu. misericor. ocl̃os ad nos puenē.

Ilos pios oculos et misericordes.
Conuerte ad famulos in bono discordes.

Et ad malū sedulos forti⁹ pcoedes.
P̃e carnis stimulos deles et sordes.

Et iesum benedicū fructū.
Et iesum vngeneritū fructū bñdicū.

Donstra nob inclitū piū et nō sicū.
Per quē gen⁹ pditū a deo in euū viciū.

Datū in interitū reuicit invictū.

Ventrīs tui.

Ventrīs tui viscera iesum portauerūt.
Et beata vbera ipm lactauerūt.

Lui iudei vulnera dira intulerūt.
Et ipm post vbera cruci tradiderūt.

Nobis post h̃ et liū ostende.
Nobis post h̃ et liū benignū ostende.

Jesum tuum filiū et nobis impende.
Uerū patrociniū et maternū extende.

Lum ad iudiciū erimus defende.

O clemens.

O clemens clementia summe bonitas.
Adonay filia flos virginitatis.

Damnatorū venia mater pietatis.
Virginū leticia stola caricatis.

O pia.

O pia p̃issima regina celorū.
Omnī digna dīfissima dei seculorū.

Virgo prudentissima gēma cōfessorū.
Arq; iocundissima laus aploꝝ.

O dulcis.

O dulcis dulcissima sup saua melle.
Columba castissima carēs om̃i sellē.

Pater benignissima iuxta nost̃ r̃e.

Luncta feridissima a nobis repelle.

O Maria.

Maria eximia natū dēpcare.
Ut qd̃cūq; om̃ia hec vult recicare.

In tui memoria et te collaudare.

Dignetur in gloria sua collocare.

Expositio misse sancti Bonaventure

Huist⁹ assistens
pontifex. Apl's ad Hebreos
cit illa vba de dño iesu et vero
pontifice. Itē nanc⁹ pontificis et
fante dignitatis est etiā pontifices et

50.

cerdotes nři in oībo q̄ in missa faciūt ipm re
 p̄sentāt. **U**n̄ vt cū maiori reverēcia et deuo
 tione sacroſerā missaz solēnia audire velit.
 quid missa significet et quō xp̄m tā missa
 sacerdos rep̄nit̄ cōpendioſe dicere vo
 lo. Scindū iſtū op̄ sacerdos hmo capiti
 amictū ſupponit qđ humerale dicit. qđ vſ
 os ad humeros dſcēdit. et in eſecratis ve
 ſies copuaf. poſteſt albam et cingulo ſe ci
 git. poſteſt manipuluz in leua manu ſumit.
 poſteſt ſtola longā collo ſupponit. et ēa can
 cellata in pectore ad modū cruci iuxta utr
 q̄ latuſ cingulot⁹ ligamēti applicat. po
 ſteſt caſula induit. et ſic ad altare proceſdit.
 Si qđ ex hiſ indumentis p̄ obliuionez ali
 qđ obmitteret grauit̄ peccaret. Quid autē
 hec ſignificant breuiſ videam⁹. Humerale
 caput coopiens ſignat q̄ xp̄s q̄ eſt caput ec
 cleſie diuinitatē in huānitate abſcdit. Al
 ba mūda et longa magnā xp̄i mūdiciā ſigſ.
 q̄ per⁹ dicit q̄ xp̄s pctm nō fecit. nec iuen
 tuſ eſt dol⁹ in ore ei⁹. Hāc mūdiciā xp̄s in
 baptiſmo nob̄ tribuit. Linea em̄ alba per
 aquā dealbat. et ecclia p̄ baptiſmuſ xp̄i candi
 dat. Cingulus designat viginitatē xp̄i et ſue
 caſtissime m̄ris quā nos h̄e docuit dices.
 Sine lumbi v̄ri r̄c. Manipul⁹ in leua eſt
 hūilitas xp̄i in hac vita. vel manipul⁹ in le
 ua designat pugnaz xp̄i p̄ iuſticia. ip̄e em̄ p̄
 iuſticia pugnauit. mūduſ ſupauit. et diabolū
 p̄tate deiecit. et idcirco manipul⁹ i leua cli
 pei vel pugnā p̄ iuſticia designat. Ad hanc
 nos horat xp̄s dices. Beati q̄ pſecutionē
 patiunt̄ p̄t r̄c. Stola longa ſup̄ collū ante
 cor et vſq; ad pedes depenđes ſignat obedi
 entia xp̄i et voluntariā ſeruitutē p̄ nob̄. Ip̄e
 em̄ p̄ ſalute nřa fact⁹ eſt p̄i obediens vſq;
 ad mortē. mortē aut̄ cruci. et b̄ ſignat can
 cellata ſtola in pectore ad modū cruci. De
 signat etiā cruci i pectore paſſione xp̄i quam
 circuferre quigili meditatiōe debem⁹. vna
 cuſ ſacerdote in corde corpe p̄ mortificati
 onē frenē delectatois. Designat etiā cruci
 ante pect⁹ ſacerdos cancellata p̄p̄lū iudaicū
 in iſtrā partē transire. q̄ xp̄m occidit et in
 ip̄m credere noluit. Popul⁹ aut̄ gētili xp̄m
 eredit̄ et ſe in dexterā partē p̄ fidei collo
 cauit. qđ exp̄ſſum ē in Genesi qñ iacob ne
 potib⁹ ſuis. vici manassi et effraim bñdicēs
 cancellat manib⁹. dexterā ſup̄ iuniorē. ſe
 posuit. et ait. Bñdicat de⁹ pueri illis. Caſu

la. i. parua caſa vel dom⁹ ſignat celū et traſ.
 q̄ xp̄s ſua maieſtate implet ſic ip̄e dicit p̄ p̄
 p̄herā. Celū et traſ ego impleo. Caſula etiā ſignat caritatē q̄ diligere debemus ami
 cos in deo. et inimicos. p̄t deuſ. ſic xp̄s nos
 docuit ſhbo et exēplo. p̄ anteriorē p̄t caſule
 designant amici. p̄ posteriorē inimici. Und
 xp̄s dixit. Diligite inimicos v̄ros r̄c. Dicit
 aut̄ missa a mittēdo. et rep̄nit̄ legationē in
 hoſes et deuſ. De⁹ em̄ mittit filiuſ ſuū xp̄m i
 altari. et iterū mittit ecclia fidelis eundē chri
 ſtuſ ad p̄emvt. p̄ pctōrib⁹ intercedat. Itē aī
 inceptionē missa ſacerdos dicit p̄fessionez.
 q̄ licet ſit nūci⁹ et legatus fideliū. tñ ſe ſcire
 debet pctōrē eſſe accuſans ſe de pctis ſuis.
 ſicut ſcriptū eſt. Justus in p̄ncipio accuſa
 tor eſt ſui. Signat etiā p̄fessione ante missaz
 q̄ xp̄s p̄ peccati nřis mortu⁹ eſt. iuſt⁹ p̄ in
 iuſtis. vt nos offerret deo p̄i. et ip̄e chriſt⁹
 in pſona pctōr dicit in pſ. Longea ſalute
 mea verba delictoz meoz. q. d. pctā populi
 mei nō p̄mittunt me iuuerere. ſed oportet ve
 p̄ pctōr ibo moriar. et ſic eos p̄i meo recōcili
 ando offerā. Item post p̄fessionē ſacerdos
 accedēs altare illud oſculat. ſignās p̄ incar
 nationē et paſſionē xp̄i ſalutē et pacē iudeis
 et gentib⁹ ad fidē xp̄pi p̄uersis eſſe nūciataz.
 In dextero eī cornu altari iudei. in ſinistro
 vero genitiles designati ſūt. **U**n̄ et missa i dext
 ero cornu inchoat. q̄ ex stirpe iudeoz xp̄s
 huānitatez affūpſit. Beā em̄ ego maria de
 regia stirpe dauid originē duxit. q̄ de ſpiri
 tuſtō xp̄m dñm nřm cōcepit. Landē cho
 rus vel ſacerdos introitū missa incipit quē
 oēs aſtātes clerici p̄cordis cantare debent.
 Chor⁹ nāq; grece p̄cordia d̄r latine. Q̄ at
 introit⁹ bis cantat p̄ hoc deſideriū antiqz
 patruſ designat. in q̄rum pſona Isa. dicit
 de incarnatione christi quā p̄phete et patri
 arche deſiderabant. Utinā dīſtrūperes ce
 los et dēſcenderes. quoq; tandē audiēs cla
 morem domin⁹ venit in mundū. ſicut ip̄e p̄
 pſ. dicit. Propter miseriā inopūr gemituſ
 pauperū nunc exurgā r̄c. Item q̄ introit⁹
 bis cantat designat q̄ qui ventur⁹ erat. de
 us et homo in vna pſona exiſteret. Item q̄
 introitus bis cantat et in medio ſctā trini
 tas p̄ gl̄ia p̄i collaudat. ſignat q̄ chriſt⁹ de
 virgine natus introiuit in hunc mundū et
 fidem trinitat̄ nobis iſſuans itez aſcē
 dēdo introiuit i celū. quē multi ſcōz imita
 ti ſunt. q̄ licet hunc mundū p̄ nativitatē et p̄

Expositio misse Bonaventure

Hymnus
Gloria in excelsis

Gloria in excelsis

magationē carnis introierūt et carnalit' de parētib' nati sunt. tñ p' fidē sc̄tē trinitat' in baptismo vel effusionē sanguinis p' xp̄o sūt renati. et sic angelic' chorū associati vnder kyrie el'. nonē decantant. q' dragmā decia sc̄z būana natura q' pdita erat in nouē cho ros angelor' p' incarnatione xp̄i instaurat. et q' sc̄tī angeli de hac instauratiōe gratulātur hymn' angelor' s. Gl̄ia in excelsis. quē ip̄i in nativitate xp̄i cantauerūt p' sacerdo tem letant' inchoat. h̄ signas q' xp̄s p' hu mani gener' restauratiōe incarnari digna tus est. Que aut̄ in h̄ hymno sequunt. s. laudamus te vsc̄ ad finē. beat' thelesfor' pa pa post sc̄tū Ap̄lin. Petru nūero octauus apposuisse d̄z. licet qdā sc̄tū hylarū episco pū pictauensem et docto're p̄cipū hec ap posuisse p̄tendat. Unū sc̄tē dū q' cū kyrie el' cantam'. dñi dei n̄fī misericordiam p̄uocam' et ut n̄rī misereat in uocam'. Kyrie el'. interptatur. dñe de' p̄ miserere. xpe el'. dñe Iesu xpe fili' dauid miserere. Kyrie el'. dñe spū sc̄tē miserere. ymas em latine signat nobis. q. d. ecclia catholica. Sc̄tē p̄ qui filiū tuū misisti ut ex vgine maria nascere miserere nobis ut nouē chorū angelor' associemur. xpe fili' dei viui q' de vgine maria nasci dignat' es. miserere nob. Sc̄tē spū q' mariā virginē tua grā implesti qn̄ xp̄m p̄cepit. miserere nob. Sicut aut̄ trinitatē p' Kyrie el'. et xpe el'. in uocam' et gl̄ia in excelsis subiungi mus. ut ondām' cundē dñi colere in terris quē angeli venerant' in celis. Post h̄ sequit. Dño. q' collecta d̄z. eo q' oēs astates misse. se debeat deuote colligere. et cū sacerdote fi delit' orare. Et huic orōni p̄mittit salutatio sc̄z dñs vobiscum. et hec salutatio p̄tinet ad simplicē sacerdotē. Ep̄i autē q' sunt vicarii xp̄i salutare solēt pl̄m ea salutatiōe q' xp̄s salutauit suos discipulos. i. par vob. q. d. si digne sacris mysterijs interesse reliq' sitis filiū pacis. De salutatiōe minoꝝ sacerdotū. sc̄z dñs vobiscū et r̄uōne p̄pli. et cū spū tuo. sicut dicit beat' Hiero. cuz spū hois optat spū dei esse. q' in spū rōnali creat' est ho mo ad imaginē et similitudinē dei. Mortatur aut̄ oēs circumstātes ut secū orēt di. Drem'. Ja oēs vanitatē postponam'. detractiōes et susurratiōes malas in ecclia abiiciamus et deuotōi diligētissime intēdam'. et orōni sa cerdotis in missa. eo q' ip̄e sacerdos suaz et oūm circumstantiū orōnē et deuotionē in sua

supplicatiōe colligat et ad dñi p̄ces fundat. quā cū p̄cluserit petat ut exaudiiri mereat a p̄re. p' dñm n̄rī iustum xp̄m. Unū si exaudi ri volum' dñm ad nos clamantē audiam' in epl̄a. et p̄cepta ip̄leam' in qntū possit. **E**p̄istola em' interdū ex veteri. interdū ex novo testamēto sumis. q' re tus testamētu et nouū de dño et p̄ceptis loquunt. Dicit aut̄ epl̄a ab ep̄o est supra. et stola missio. q' de sup̄mis missa. Spū em' sc̄tō inspirati. p̄phete et apli locuti sunt omnes. Sc̄tē dū q' in qrtis ferū tuor tpm legunt' due lectiōes. s. p̄phenia et pistola. In quib' designat' q' omes clerici q' ordinandi sunt et inuestiendi sacris ordi nibo in sequēti sabbato. eruditii debent esse in veteri et in novo testamēto. Ut in duabus lectiōibus designat' q' in corpe et anima mundi debet esse. Ab hac em' qrtta feria vsc̄ ad sab batū clerici antiquit' examinabantur. et sab batō ordinādi ep̄o p̄tabant. In quo sab batō q̄ng lectiones legunt' ad designdū q' omes q' illo die ordines cōsequuntur. illuminatos debet habere sensus. ut populū sibi cōmissum eo meli' regere valeat. At si cecus cecū ducit et. Debet ergo in mādatiō dñi p̄seuerare fidelit. q' eis in lectiōbus et epl̄is frequēt' recitan' et ire de istūte in hi tutē. qd̄ Graduale designat. Dicit ei et gaudiendo. Unū dñs cuius dixit. Si vis ad vitam ingredi serua mādata. Graduale aut̄ in duob' v̄sib' termīaf. q' in duob' p̄ceptis caritatis. s. in dilectiōe dei et primi uiuer sa lex p̄pendet et p̄phete. Per caritatē aut̄ me rebimur gaudia regni celestis. qd̄ in alla de signat. In celo em' sc̄tē dñi laudat. et talla interptat laudate deū. Haudū aut̄ sc̄tō in termīabiler' ineffabile d̄z. qd̄ p' neuma post all'a dulce et lōgū sat. p̄p̄e declarat. Solem' em' lōgā notā tonādo p' all'a sup̄ bācīram a. plūtius dec̄tare. q. d. Haudū sc̄tō in celis intertermīabile et ineffabile ē. Q' autē ge meror' tractū p' all'a cantam'. in h̄ meror' et tristiciā h̄u' seculi designamus. Sequit de sequētis. Sequētie dicunt' a sequendo q' antiquū cantū secuti sunt. Fecit aut̄ sequentias nather' abbas sc̄tē Halli. Quidā autē monachi grisei sequentias nō carat. q' ip̄i antiquū v̄suz nō sequunt' in cantando. Multī etiā p' abbātē nather' sequentias mo uas fecerūt. sicut hermann' p̄trad'. q' fecit. Ave p̄clarā. et Sc̄tē spū. et multī alii quā

nois longū cēt dicere. **X**aūt dīr aī euāgeliūm sequitī sc̄i euāgeliū. i. sequitī q̄ legi debet sūt fm̄ **Dat.** vi. **Joh.** dicta. **S**equitī videre q̄re euāgeliū i aq̄lonari pte legal. r qd̄ p̄b insinua. Euāgeliū grece dīr bonū nūciāns latine. **E**t qd̄ meli? nūciās q̄ fil? mis̄usa pie. dicit. venite bñdicti p̄ris mei. **X**aūt euāgeliū 3 aq̄lonē legif. **H** desiḡt q̄ dñs ic̄us q̄ p̄nob incarnari dignat̄. **L**uciferz r oēs aereas pt̄ates debellare venit. **I**p̄e em̄ lucifer dicit. **D**onā sedē meā ad aq̄lonē r si mil ero altissimo. **C**ui dicitū ē. **Q**uō cecidiſt ē. **I**git euāgeliū legēdū ēvt aq̄lo surgat r auster reniat. qd̄ ē dicere. vt diabol⁹ fugiāt r sp̄ūsc̄tūs adueniat. **S**olet aūt legens euāgeliū p̄lm salutare r eis salutē dñi opta req̄in⁹ corda circumstatiū apianf ad audiēda riplēda v̄ba sc̄i euāgeliū. **E**t rñdet p̄ls. **G**la tibi dñe. q̄ nos ad tuā doctrinā voca re tuō sanguine redimere dignat̄ es. **S**i gnāt se fideles signo sc̄e crucis in initio euāgeliū sic z legēs euāgeliū. vt ad intelligēda v̄ba sc̄i euāgeliū ab inanis cogitatiōib⁹ mūdent. r a dñō audire mereant. qd̄ discipuli a dñō meruerūt audire. **J**ā vos mūdi estis. ppter fīmonē quē locut⁹ sum vob. **D**ebet etiā v̄ba sc̄i euāgeliū stādo r denudato capite ab oībo r sine baculo v̄l reclinatorio cū reuerētia et tremore audiri. qz dñs nudā r optā vitatez in euāgeliō p̄dicauit. **V**n male faciūt q̄ eo tpe genua flectūt v̄l i oīone p̄cubunt. **D**ñs em̄ iesus xp̄s dulcissima v̄ba r melliflua p̄dicauit. q̄ etiā ab extraneis cōmēdata sūt. **V**n legit in euāgeliō Jo. Qdā eī v̄ba audiētes dixerūt. **H**unc̄ lo cup⁹ est hō sicur hō loquīt. r mirabānt de his q̄ pcedebāt de ore dei. **D**e mirabilib⁹ ac̄ r de signis q̄ in euāgelijs legun̄t. statī lecto euāgeliō laic⁹ aliqd̄ esset dicēdū. **P**ost h̄ sequi. **L**redo in vñū. qz oīa q̄ tps p̄dicauit euāgelist̄ sc̄pserit firmē credere debem̄. **H**anc fidē catholica greci symbolū vocāt. **E**st aut̄ triplice symbolū a sc̄tis p̄ib⁹ editū p̄mū videlic̄z. **L**redo in deū. qd̄ ad horas solet dici. **H**oc symbolū sc̄tissimi xp̄i apli p̄ singlas p̄nulas p̄posuerūt. r hāc fidē apli p̄ totū orbē diuulgauerūt. **S**ed sciendū p̄ buicidē catholice heretici fortissime resti terūt impugnātēs eam. **T**c̄tissimi aut̄ epi xp̄ij. ne q̄s btūs Nicola⁹ dīr fuisse c̄cilio ni ceno habito p̄ tpa apli p̄ hāc fidē catholi cā ab apli p̄ editā diligētissime elucidare cu

rauerūt. r symbolū h.s. **L**redo in vñū qd̄ in missa canit ediderūt. r in missa cātari statu erūt. qd̄ statutū in c̄cilio c̄stātinopolitano a multis sc̄tis ep̄. ne q̄s dīr fuisse btūs Au g⁹. valde approbatū r firmati est. **T**ercium symbolū ad horam p̄mā dīr. **I**Quicunq̄ vult. btūs Au. anat⁹ alexādrin⁹ ep̄s dīno/ sc̄fedidisse. **E**t hec dicta de symbolū suffici ant. **S**equit̄ videre de offertorio. **D**icit̄ aūt̄ offertoriū ab offerēdo. eo q̄ p̄pls oblati ones ad altare deferēs. deuotū r fidelēse eē deo oīdat. **N**ā sicut sacerdotes solent gaudeſt si multi ad offerendūveniāt. **S**ic apli gaudebāt qn̄ multi se p̄pli deo offerebāt r ſi dei catholice obediebāt. ſic in actib⁹ aplor⁹ legif. **S**olet aūt̄ sacerdos aī offertoriū po pulū p̄ dñs vobiscū salutare. r ad orāduz p̄ orem⁹ inuitare. qz ordo p̄ueniēs est vt post p̄dicationē euāgeliū iā lecti sequaf in corde laus. in ore fruct⁹. in ope fides. **P**reterea r offerēda dīr. qz dñō sacrificiū laudis offer tur. **S**acerdos em̄ accept⁹ oblatōib⁹ a po pulis. calicē p̄patūrino r aq̄ r hostia a mini stris. post h̄ liber canōis r p̄fatiōis ad ſini ſtrā partē defert. incta quā p̄tē r euāgeliū legi ſolet. ſicut ſup̄ dictū eſt. qz gentes doctrinā xp̄i r aplor⁹ q̄ in ſinistro cornu altar̄ ſigurate ſunt a iudeis. r deuoti⁹ q̄ iudei ſu ſceperunt. **J**udei em̄ exceptis paucis doctri nā xp̄i repulerūt r aplos de iudea eiecerūt. **I**ta vt ip̄i dicerēt iudeis. **V**obis quidē v̄bum ſalutis miſſum eſt. quia ergo repulſi nos. et indignos vos illo iudicauit r eterne vite. ecce cōuertimur ad gentes. **A**ctuū xii. **U**nde si vñū lumen tm̄ ad missam ha beatur. ante euāgeliū ad ſinistrā partē alta ris ponendū eſt. qz cereus fidē ſignat. qz in christū credimus nos qui ex gentib⁹ venimus. **H**is itaq̄ peractis calix cum patena adaptraſ. in q̄ vñū cū aq̄ limphaſ. r cū obla ta adhibita ſup̄ altare eleuat. **S**ciēdū q̄ al tare q̄drāgulū designat crucē xp̄i q̄drataz. **L**alit ſepulch̄z dñi. **P**atena lapidē ſuppo ſitū. **L**orpale ſyndonē mūdā in q̄ inuolutū eſt corp⁹ dñi. **R**otūditas hostie trinitatē et eternitatē dei. **R**otūditas ei ſine caret r iūtio. **E**ternitas etiā caret iūtio. r ſine n̄ claudit̄. qd̄ i ſine collet̄z qn̄ p̄ oīa ſecla dīr declarat̄. **A**ltare qn̄ ab ep̄o ſecrat̄ in q̄tuor cornib⁹ ad modū cruci oleo p̄ugif. **E**t ecclia ſanguine christi ſimiliter eſt puncta. **U**nde cantat de crucē ſtipite. **Q**uē ſacer cruor punxit rē.

Expositio misse Bonaventure

Itē altare pānis albīs et mundis coopit. et
crux xp̄i in hūanitate ei⁹ in ea pendēte de-
corat. Itē in altari sc̄tōꝝ reliq̄e abscōdunt.
et in cruce dñi maxima mysteria repūt. vīc̄
longitudo. latitudo. sublimitas et profundū.
Quāt̄ in calice aq̄ admiscer̄t vīno. Aut̄ di-
cendū ē. Debet em̄ i modica q̄ntitatē vīno
admisceri. vīc̄ ut aq̄ oīno absorbeat avīno
Si em̄ qđ absit multitudō aq̄ in calice mi-
sceret. ita ut vīnū rinceret et ei⁹ saporē tolle-
ret. sacerdos sanguinē xp̄i nō p̄secraret ne-
gligentia magnā cōmitteret. Aqua em̄ de-
signat p̄lm̄ Vinū xp̄i deitatem. qn̄ aut̄ aqua
admiscer. p̄l's xp̄o adunat. vñ valde timen-
dū ē ne aq̄ obmittat. et cauenduz ne p̄l's a
xp̄o sepef. Hostia aut̄ iuxta calicē locat. q̄a
xp̄s p̄ ecclia imolas. Hostia etiāz de multis
granis p̄ficit. et cū aq̄ adunat. sil' et vinuz ex-
muls racemis liquaf. q̄ que daf intelligi q̄
xp̄s cū multis mēbris p̄ aq̄ baptismū subi cō-
iunctis vñ corp⁹ efficit. Vñ dīc apl's sup̄ h̄
vbo. Et erūt duo in carne vna. Sacrm̄ h̄
magnum est. ego aut̄ dico i xp̄o et in ecclia. In
festis aut̄ p̄cipuis calix et hostia sil' et altare
cū thuribulo incēsanf. Per qđ signaf q̄ fū-
delis p̄l's vna cū sacerdote orōnes singlās
et sp̄eciales ad sc̄tōꝝ facere debet q̄z solēni-
tatis sp̄eciar̄ pagunf. Sacerdotēm in so-
lennitatib⁹ collectas sp̄atiōes. vīrātes in
canone mutare soleū. sic et p̄pli circūstantes
speales orōdes dorſis mittere dñt. De his
p̄s. in p̄sona ecclie. Dirigaſ orō mea r̄c. De-
inde p̄pato calice et thurificato. sacerdos se
hūiliare solet i orōne et inclinare. postea ad
p̄lm̄ se ſtens ut p̄ se oret silentē petit. Quid
aut̄ h̄ significet breuit̄ videam⁹. In euāge-
lio legit̄ q̄ ad p̄dicationē xp̄i multi p̄uer-
bant. ita ut pharisei diceret. Ecce mūd⁹ to-
tus p̄ eū abijt. et ppter resuscitationē lazari
collegerūt pharisei cōclīi. ut nō solū dñm
iesum xp̄m sed etiā lazarū interficeret̄ resu-
scitatū. p̄t qđ qr̄ xp̄i nondū aduenerat ho-
ra. s. vsc̄ ad dīe palmyaz se occultabat et se-
creto orabat et docebat. qđ silētiū et inclina-
tio p̄ offertoriū ſigt. Itē post dīe palmarū
discipulos orare hortaſ. s. an̄ paralceue ne
intrēt in temptationē. qđ orare an̄ secretaz sa-
cerdos ad p̄lm̄ ſe vtent̄ indicat. Secreta
aut̄ occultā orōne ſigt. in q̄ ludor sanguine-
us de corpe ei⁹ diſtillabat. Itē dñs nr̄ iude-
is obiecit q̄ occiderunt xphas et aſ le mis-
ſos. cū monita sua ſigneret dixit ad eos. Di-

co vobis. nō me videbis amodo. donec dicitur
catis. bñdict⁹ q̄ venit in noīe z̄c. et sic ab eis
recedēs usq; ad p̄finitū t̄ps a p̄fēse occulta
bat. In die aut̄ palmar̄ ut dictū. se eis hu
miliē offerebat in asino sedēs. tūc adimple
tū est qđ dixerat. Nā pueri hebreorū cum
multa turba q̄ p̄uenērat ad diē festū pale
clamabāt dicētes. bñdict⁹ q̄ venit. Et Osanna
z̄c. que oīa sacerdos in missa rep̄nit q̄
post secretā p̄ oīa secula. alia voce dēcarat.
z̄ p̄fationē t̄ sc̄tūs usq; ad Osanna in excel
sis in ecclia p̄nūciat. Sciendū q̄ p̄fatiō
tangit p̄rogatiua nō paruipendēda. Ecclia
em̄ militans in terris petit admitti voces su
as cū spiritib⁹ z̄ virtutib⁹ angelicis in cel. Qd
vtrig fit si ad monitionēs sacerdotis conda
sursum h̄em⁹ ad dñm. nō ad terrenū deli
deriū. qz sine dubio ima summis p̄iungunt
scriptū est em̄. Ubi fuerit corp⁹ illuc congre
gabunt̄ aquile. i. angeli. Cum q̄b̄ n̄as vo
ces cū spiritib⁹ z̄ virtutib⁹ angelicis. in cel ad
mitti petim⁹ sine fine dicētes ter Sanct⁹.
qz trinus z̄ vñ⁹ est de⁹. et ideo tribuicibus fan
ctus cantam⁹. qz de⁹ potentē in celo. in in
ferno z̄ in terra p̄nūciām⁹. ita vt in nomine
dñi om̄e genu flectat̄ z̄c. vel ideo ter sanct⁹
cantam⁹. q. d. Om̄ps de⁹ Sc̄tūs es. fido
les tuos in era p̄tegēs. Sc̄tūs es angelos
in cel z̄ om̄es sc̄tōs inenarrabili gaudiore
plens. et hi exercit⁹ tangunt̄ in h̄ verbo sa
baoth. qđ interpr̄taſt exercit⁹. Bñdict⁹ q̄ qui
venit in noīe dei p̄fis. et p̄ salutē nra carnis
assumere z̄ crucē subire dignaſt est. Osan
na in excelsis. Osanna interpr̄taſt salua ſal
uifica. q. d. ecclia. Qui potes es i excelsis ſal
ua nos xpc existētes in tris. Quāt̄ Osan
na bis cantatur duplex ſtola vel gl̄a ſtōis
sc̄z corpis z̄ aie q̄ h̄ insinuat̄. Hic ē notādūz
q̄ i tribi linguis noīatissimis missa catat̄.
hebreia greca et latina. p̄ h̄ intelligi datur q̄
ois lingua p̄ficeſt. qz dñs iesus est in gl̄a
dei patris. Hebreia ſunt sabaoth. osanna z̄
bis similia. Greca ſunt kyrie el. latina euā
gelia z̄ eple. Titulus etiā crucis hoc repre
ſentat. s. iesus nazaren⁹ rex iudeoz. q̄ grec
hebraice z̄ latine ſcriptus fuſt. Itē an cano
nē ſacerdos digitos lauit. p̄ qđ intelligi datur
q̄ ſolūmō baptizati intereffe debet. ſecra
tiōi corporis xp̄i. Laueat aut̄ ſacerdos ne
digitos lotos poſteſt eos lauit z̄ exercit⁹ dea
tero diſiūgat. excepto qñ facit ſignū crucis
ſug ſacrificiū ſalutare. vel qñ boſtiā tangit.

Ad eum dicitur ei sed de dignis quocumque nisi hostia can gere quocumque eos in calice post sumptioes sacrificauerit. Sequitur videre de canone misse. quem diversi scripti coposuerunt. Sed quodam scolasticum romane ecclesie ad petitionem apostoli regulariter cum ordinavit. Nam fortissima et scissimam distinctionem quam Christus edidit in medio canonis. sicut cor hominis in medio posuit. Cor enim habens dominum in medio corporis positum. sic et sacramenta hois dominum in medio corporis Christi et sanguinem officium in medio canonis representerunt. quasi rege diuino in medio existente. et sancto exercitu circumstante. Multum enim sancti. scilicet. Damasus. Gregorius. Leo. Sergius papa. et ceteri multum diversas clausulas apposuerunt. Sed apostoli solumente hanc clausulam. Qui habet die. cum per nos dicatur. et sic missam cantauerunt. Lanum enim discrete et sub silentio legendum est. Discrete ut verba canonis nec nimis velociter sincopando vel nimis protractione. circumstantibus generet edidit. Unde ecclesia statuit ut canon de uote et sub silentio legatur. quod silentium humilitatem Christi in sua passione indicat. quod coram preside stans diuidatur nihil dicebat. et sicut agnus coram condente. sic non aperuit os suum. Est autem initium canonis.

Legis clementissime praecepit. Ut ibi notandum est quod hec iunctio igitur ad prefatio. ne et ad sanctum referetur quod anno canonem cantata fuit. quod sacerdos in plena ecclesia. Quia admissisti opem de te ut te cum sanctis angelis laudarem. Ideo clementissime praete suplices rogamus ac petimus quod Iesum. vti. id est ut raccipias habeas hec dona et benedictas. Scindit autem quod diuina puidetia facit ut in canon ab hac littera T inciperet. quod sui formam signum crucis ostendit in figura. In plurimis sacramentorum. scilicet. canonum libris. imago crucis depingitur. ut non solum intellectus fratre. verum et aspectus figure memoriae domine passionis inspiraret. Litera namque T mysterium crucis insinuat. dicente domino per prophetam. Signa thau in frontibus virorum dolentium et gementium. ne ab anglo percussantur. Et quod in frontibus per confirmationes reservationem domine passionis deuotissime teneamus. Unde statutum est a sanctis patribus. ne quocumque sacerdotum in aliquo altari missarum celebraret nisi ibi imago posita fuerit crucifixi. Quam sacerdos intus et brachia extensa in ea cernens. populi delictis exorando brachia sua ad eum extenderet ad modum crucis nullatenus erubescat. Paulus namque dicit. Nihil absit gloria.

ri nisi in cruce recte. Unde quod de sancta cruce vel de signis crucis hic metrio habitum est. pauca sunt mysteria crucis hic inserantur. Ipse namque corpus est impium super humerum saluatoris. O signum ineffabile et sacramentorum vertutate refertur. Crucis est lignum vite in medio paradisi. quod quantum euangeliorum flumina rigat. Crucis est caritas. scilicet cubitus in quibus summata est archa. id est ecclesia. Crucis est ara super quam immolavit abraham Isaac filium. scilicet per celum dominum Iesum Christum. Crucis est lignum quod missum est in Iacobus. scilicet in Iacobum. et dulcorate sunt aquae legum. quod per crucem discimus inimicos diligere. quod virtus legi veteris testamenti trium est. Ipse enim dicit. Odio habebitis inimicum tuum. et oculum per oculum. dentem per dente. Crucis est erga cum quod petra percussa est. Christus et egressa sunt flumina largissima sanguinis et aque. quod annis non sanantur et lauantur. Crucis est palma in qua erecto serpente eneo. scilicet Christus. qui eum fideliter aspiciunt liberant a mortis serpentum ignitorum. scilicet diabolorum. Crucis est cithara in qua natus dauid. scilicet Christus psallebat quando in ea perdebat. et malignorum spirituum impetravit a saule. scilicet ab humano genere refrenabat. Crucis est duo ligna quod colligebat vidua sareptana. scilicet ecclesia. ut sibi et filio pane faceret. quod in cruce panis. scilicet Christus dominus decocitur est. Crucis est lignum helisei. ad quod ferrum de profundo natauit. quod per lignum crucis de abyssu mortis sumum extractum. et hoc ab heliseo calvo habemus. scilicet in cruce de nudato. in modo calvarie crucifixo. Crucis est lignum de qua dicit ininde propheta Hieremias prophetam. Venite mittam lignum in pane eius. scilicet Christus in cruce interficiam. Crucis est palma quam Christus ascendit et fructus eius appellatur. id est redemptionem nostram. Crucis est clavis dauid quod ianuam celum aperuit et nos intronis. Quia autem tres cruces ultra calicem et hostiam per manus sacerdotis signantur. quod significet videamus. Signum enim tres traditiones quibus filius dei traditur est in morte. Traditur enim est filius a deo precio. scilicet dicitur apostolus. Proprio filio suo non negavit. sed per nobis tradidit illum. sed per misericordiam signat ratione dei. hec dona. Item tradidit filius seipsum. de quo traditio dicitur Isaia. Tradidit in morte aiam suam. et cum sceleratus reputatur est. et hec traditio signatur cum deo. hec munera. De enim haec munus valde liberenter acceptat. Item Christus traditur est a iudeo discipulo. et hoc in malo. de quo traditio dicitur Matthaeus. scilicet euangelium. Qui autem tradidit eum dedit eius signum dei. Quemque osculatur recte. et haec traditio signatur in hypothece. hec scilicet sacrificia illibata. quod enim

Expositio misse Bonaventure

christus sine p̄ctō nat⁹ est ⁊ sine p̄ctō vixit ⁊
innocent⁹ occisus ē. ideo ei⁹ mors sc̄tā est. li-
cer eū iudas mala itētōe tradiderit. Quia
ad diſ sacrificia illibata. i. þus nō imolata.
in altari posuit qđ adhuc secrari debet. s.
panē ⁊ vinuz. vel illibata. i. intacta. vel ima-
culata. ⁊ sic referit ad ipm xp̄m. quē peccati
nō tetigit nec fedavit. sicut dīc Apl's. Qui
pctm non fecit z̄c. Sequit⁹. In p̄mis q̄ tibi
offerit p̄ ecclia tua sc̄tā catholica. Utile est
valde p̄ sacrosc̄tā m̄re ecclia orare. Nā qui
libent p̄ ea orat. omnū bonoz⁹ particeps
fit. Orat aut̄ sacerdos cū circūstantib⁹ et se
petit exaudiri a p̄ze. p̄ iesum. i. p̄t iesū xp̄m
filii suū. vt dictuz est. q. d. Si nos p̄t p̄ctā
n̄ra exaudiri nō meremur salte p̄ter filiu⁹
tu⁹ nos exaudire digneris. vt ecclie tue pa-
cem tribuas ⁊ eā custodias. qz nisi eā custo-
dieris frustra vigilat z̄c. ⁊ pacē nō habebit
Digneris etiā cā adunare. qz om̄e regnuz
in se diuīsum desolabit. ⁊ situ eā nō rexeris
p̄ multa sc̄lmatā turbabis. Sequit⁹. Una
cū famulo tuo papa n̄ro. Nic est notandū
q̄ in oī missa aplīci memoria bñda est. qz h̄
est i. p̄cili⁹ statut⁹. Debet aut̄ sacerdos nō
noīare nomē aplīci sed p̄ memorīā noīare.
Sequit⁹. Et antistite n̄ro. i. ep̄o. Sequitur
Et rege n̄ro. i. romanoz silr cordeten⁹ co-
gitabit. Ecce q̄s sidelic⁹ sacerdos piūc⁹ deo
in missa p̄ ecclia catholica p̄ iudicio sp̄zializ
seculari orat. Sequit⁹. Et oīb⁹ orthodoxis
atq̄ catholice ⁊ ap̄lice fidei cultorib⁹. Ita
clausula intelligit de oīb⁹ cardinalib⁹ p̄ma-
tib⁹ p̄iarchis archiepis ep̄is plati⁹ ⁊ ceter⁹
ecclie p̄positis vel sacerdotib⁹ ⁊ eoz subdi-
tis. p̄ q̄bus in missa orādu⁹ est. Sequitur.
Demēto dñe z̄c. Nic attēdēdu⁹ est q̄ in h̄
loco sacerdos tenet orare p̄ oīb⁹ qui ei alīq
beneficia impenderūt. Sequit⁹. Et oīm cir-
cūstantiu⁹. Ecce hic sacerdos orat p̄ circū-
stantib⁹ ⁊ eos deo recomēdat. q. d. O deus
tu eoz fidē ⁊ deuotionē mel⁹ nosti q̄s ego.
ergo corrigē in eis q̄chd corrigendū in eis
inueneris. Seqtur. q̄ tibi offerūt. vslq̄ deo
viuo. q. d. sacerdos. Om̄ps de⁹ hoc sacrifi-
ciū landis offerūt tibi circūstātes. ⁊ p̄ q̄bus
orauim⁹. p̄ se luisq̄ oīb⁹. vslq̄ deo viuo ⁊ ve-
ro. ⁊ reddit̄ vota sua. Flota q̄ p̄em dñi no-
stri iesu xp̄i vna cū sp̄ulctō. deū viuu⁹ ⁊ vez
appellam⁹. ad differētiā deo⁹ nō viuo. nec
vero. sed idolo⁹ quib⁹ gētes sacrificabāt.

Un p̄s. **S**imulacra gentiū argenti r̄z
iterū. **O**s h̄nt r̄ nō loquens. r̄ q̄ nō videt
nec audiunt. quōd alios exaudire p̄nt. immo
me. **S**equit. **C**ōmunicantes. v̄sq; iefu t̄jō.
Hic extra vnitatē ecclie nō est loc̄ offerendi
sacrificiū. r̄ ideo memorie sc̄tōr̄ cōicamus.
q̄tinus in cōione sc̄tōr̄ sacrificia offerant.
q. d. ecclia militas in terris. **E**t si nos pa-
pter p̄cā n̄ra nō meremur exaudiri cōmo-
nione. i. ceto sc̄tōr̄. sc̄z beate viginis r̄ apostolū
martyrū r̄ sc̄tōr̄ oīm exaudiri mereamur.
In uocam⁹ em⁹ illos. repellere eos non po-
tes. r̄ qr̄ exauditiōe digni sunt. nos vna c̄i
ip̄is exaudire digner̄. **Q**uare aut̄ cōmemo-
ratio p̄fessor̄ nō fit in canone sic martyriū.
duplex est rō. **P**rimo qr̄ martyr grecedid
testis latine. **D**artyres aut̄ solūm in ca-
none positi sunt. qr̄ testes passiōis ep̄fici.
r̄ p̄ rō martyriū p̄fulerūt. **S**ecunda ratio. qr̄
canō a beato Belasio papa l'a qdā sc̄la-
stico (sicut dictuz est) edit⁹ fuit anteq̄ feta
confessor̄ celebrare n̄t. **P**otest em⁹ sacerdos
missaz cantare de p̄fessor̄. sed orationē non
noiet eū in canone. **T**andē subtiligatō in
sc̄tōr̄ tuor̄ r̄c. qd̄ vbiq̄ sacerdos in canone
facere p̄t. **E**t qm̄ multe filie. i. aic sc̄tōr̄
gauerūt diuinitias sc̄titas. brā vgo manu
pergressa evniuersas. **J**ō pma i canone po-
nūt. **S**equit. q̄rū meritis r̄c. sicut Doris
orauit dices. **D**emēto dñe abramam via
ziacob. quib⁹ iurasti r̄c. ac si dicat. faciliter
exaudiens. qr̄ sanctor̄ memoriam me facit
iubes. **E**cce quomō in missa una sumis
iūgūt. r̄ terrestres qdāmō efficiōt celestis.
qr̄ militates in terris. trūphantib⁹ sc̄la in
celis p̄ oīzonē canonis vniunt. **V**ñ sequit.
Hac igī oblationē. v̄sq; ibi. **D**ies ignosi
tua pace disponas. que beat⁹ Gregor⁹
posuisse. r̄ hec verba satis plana sunt. idō
mittatur. **S**equit. **Q**uā oblationē r̄. **M**
vidēdū est q̄re q̄us signa cruci fiat sup̄ cal-
cem r̄ hostiam. **S**ed scienduz q̄ gōmera
r̄ multiplicata signa q̄ in canone fundiuer-
sa genera tormentorum q̄ p̄ nob sustinuit tri-
designat. **H**ec igī siḡ significat q̄ ipsi signis
ib⁹ fm̄ carnē passus ē. vt sens⁹ nros illumi-
naret. **N**ass⁹ ē em⁹ i visu p̄ velatoz. i anden
p̄ derisiōez. in gustu p̄ fell⁹ r̄ aceti potatori⁹
in odoratu p̄ fetētū corporoz. q̄n pass⁹ ē
co caluarie. in tactu p̄ clauoz p̄fitionē. **F**
in trib⁹ signis q̄ in h̄ loco cōiter sup̄ calix
r̄ hostiā fiut. possunt designari tria genera

Conspicuum donum tuum de
cunctis tuis virtutibus misericordia tua misericordia tua
Quoniam tu excepisti ad gratias
de ipsius patrem et omnibus
Solo in profundis misericordia tuis
pa. Iuramentorum voluntatis sumus.
Sacros te et dominum tuum eum p. tpi.
q. 10. Sicut dicitur prophetam et tradidit
Ezecliel.

boim q̄b̄ ēps vendit⁹ est a iuda. s. sacerdos/ res scribez pharisei. Isti em̄ xp̄m emerūt ⁊ t̄ cū q̄si maledictūr p̄scriptū tractauerūt. Sz sacerdos ecōtrario dicit xp̄m esse oblatōe⁹ benedictā. q̄r b̄ndictus fructus ventr̄ ma- rie. A scriptā. q̄r iesus in sc̄ptur̄ vocib⁹ pro- p̄beraz p̄signat⁹ assitit p̄ nobis faciei dini- ne. Rata. q̄r regnū eius durat sine fine. Qd autē due cruces specialit⁹ sup calice ⁊ hosti- am h̄is signat q̄r indas venditor⁹ ⁊ quidam emptores q̄ ad fidē p̄ p̄nīam nō redierunt. p̄ter h̄ corpus ⁊ aīam pdiderūt. In hac au- tē clausula subsequit⁹. R̄nabilē acceptabi- lē facere dignis. q̄si sacerdos dicat. Judei in veteri testamēto obtulēt oblationē irra- tionale. i. immēta mutaz rōne carētia. Sed tuissimē ⁊ clemētissimē p̄f̄ facere digne- ris oblationēz nr̄am rōnabilē. vt apud te p̄ nobis rōnē reddat. Acceptabilē. q̄t in tibi placeat ⁊ nos tibi acceptabiles efficiat. Ita ut panis in altari posit⁹ fiat nobis corpus q̄r corpora nr̄a viuisceret. ne eternis moriamur. ⁊ vīnū sanguis. q̄r aīas nr̄as sanctificeret. ne ppterē dānemur. ⁊ h̄ dilecti filii tui dñi nr̄i iesu christi. q̄r sc̄p̄t̄ xp̄s corpus ⁊ aīam saluare p̄t. Sequit⁹. Qui p̄die q̄s pateref. h̄ est q̄n- ta feria an paraseue. accepit panē in sc̄tas. vīsq̄ b̄ndit⁹. Hora q̄r in h̄ loco signuz crucis cū verbo sonat. Sciendū autē q̄r sc̄tā trini- tas in h̄ loco cū sacerdote panē ⁊ vīnū mi- rabili ⁊ occulta ⁊ inessibili b̄ndictiōe his v̄- bis platis. Hoc est corp⁹ z̄c. Hic ē calix ⁊ c. veraciter b̄ndicit panē ⁊ vīnum in verz co- pus ⁊ sanguine xp̄i mutādo. Sequit⁹. Si- mili mō. Postq̄z autē sacerdos hec oīa pagit man⁹ ad modū cruce⁹ ad vīraq̄ cornua alta- ris extendit passionē dñi rep̄ntās. ⁊ nihil/ omnī⁹ p̄ hoc insinuās q̄r xp̄s dñs. p̄ iudeis ⁊ gentib⁹ passus est q̄r in vīrisq̄ cornib⁹ al- taris designati sūt. vt dictū est. ita vt ip̄i ad- viā veritar⁹ redeat ⁊ fidē catholica imitent̄. Nunc autē videnduz est q̄re in missa sacer- dos corp⁹ dñicū in altū leuat ⁊ fidelib⁹ asta- tilo ostendit.

Corpus dñi nr̄i iesu christi multe de- causis eleuat⁹ a sacerdote i missa. Quaz p̄ma ⁊ p̄cipua est ad gratias deip̄ris quā p̄ctis nr̄is pdidi⁹ obtinenda⁹. Solo em̄ p̄ctō offendit ⁊ irritat⁹. sicut dicit p̄s. Irritauerūt deuz in adiuūtiōib⁹ suis. Sacerdos igī eleuat in altari corpus xp̄i. q̄l d. Opi celestis peccatum⁹ ⁊ te ad iracū-

diam puocauim⁹. Sed nūc respice in faci- em xp̄i filii tui quē tibi p̄sentam⁹. ⁊ te ab ira ad misericordiam puocam⁹. ne ergo auertas fa- ciem tuā a puerō tuo. sc̄z a filio tuo. sed me- mēto q̄ dixeris de eodē filio tuo. Hic est fi- lius me⁹ dilectus in q̄ mihi cōplacui. Cor- rige ḡ in nobis misericordie. ppter eūz q̄cqd inuenēr̄ corrigendū. ⁊ cōverte nos ad te. et auerte irā tuā a nobis. Sc̄da q̄re eleuat⁹ est ad impetrādum ⁊ obtinēdū om̄ne bonū quo in p̄nti vita ⁊ futura necessarū sumus. Bonū igī qd̄ in hac vita indigem⁹ est pa- pectoris quā nemo nisi a pctō mortali solu- tus h̄z̄ potest. Hec est pac̄ de q̄ xp̄us dicit discipul⁹. Pac̄ meā do vobis. Sc̄dm bo- nū est caritas. ⁊ hec st̄tus valet ad p̄ntem et ad futurā vitam. Caritas nāq̄ in hac vita hoīem dirigit. ⁊ ad vitā eternā pduct̄. Unde Joh. dicit. Qui manet i caritate i deo ma- net. Eleuat ḡ sacerdos corp⁹ xp̄i. q. d. circū- stātib⁹. Si obtinere vult⁹ qd̄ cupitis. pacez inē vos habete. ⁊ charitate mutua diligite. q̄r xp̄s p̄ mortē suā nos dō ⁊ angel⁹ pacifica- uit. ⁊ p̄ caritatē nob̄ eterna gaudia cōpanuit. Tercio eleuat corp⁹ xp̄i ad remēorandum ius nr̄m qd̄ h̄em⁹ in celo iā in spe. sz tandez habituri sum⁹ in re. Ius nr̄m qd̄ in celo ha- bem⁹ est vita eterna. Vñ Jo. i suo euāg. poit verba xp̄i sic dicent⁹. Ego veni in mūdūre om̄nes imitatores mei. vitā habeāt in pre- senti. ⁊ habeāt habūdant⁹ in futuro. Ut hoc ius nr̄m scriptū est in privilegio n̄fo. i. in xp̄o. ⁊ h̄ stilo ferreo. q̄r lancea lat⁹ ei⁹ ap- tum est. ⁊ pedes ⁊ man⁹ clavis p̄fixe. Unde eleuat sacerdos corpus xp̄i in altari. q. d. O vos angelici sp̄us. q̄b̄c p̄ntes assistitis. te- stes sitis q̄r vita eterna nr̄i iur⁹ est. ⁊ ad hoc p̄firmandū eleuam⁹ p̄ulegiuz nr̄m. i. xp̄m p̄ nobis passum. Quartā rō est. q̄r eleuat⁹ corp⁹ xp̄i ad oīndēdā potētiā dei. Magna eīn est potētiā dei. q̄r ad plationē istoz vībo- rū. Hoc est corp⁹ meū. panis in corp⁹ chri- sti trāsubstantia⁹. hec ē mutatio dextere ex- celi. ⁊ trāscendit oīm sensum. Eleuat ḡ sa- cerdos corp⁹ xp̄i. q. d. prius vidist⁹ panē in altari. sed mō secratiōe pacta videte verū corpus xp̄i. Di ḡ de⁹ tam potent̄ potuit ta- lē mutationē facere. potēs est ⁊ nos muta- re de culpa ad grām. ⁊ postmodū ad gloriā. Quinta rō. q̄r eleuat corp⁹ ad declarandas sapiam dei. Mira em̄ ⁊ inenarrabili sapi- entia se oīdit xp̄s nobis inuolutū. de q̄ iu-

Expositio misse Bonaventure

uolutio dicit nob̄ Isa. Vere tu es deus ab
 scondit deus israel salvator. Scieamus in hōlo
 co qd̄ deo et dñs n̄ iesus xp̄s. multe de caus
 in forma panis se abscondit. Nam si in altari
 sic appareret sicut est vel sic in cruce corpus
 ei⁹ distensum est. multi eū sumere ternerent
 tur. et irent retrosum. iuxta qd̄ in euangelio
 dictū est. Multi em̄ disciploꝝ nouoꝝ chri
 stianorū cū audissent. nisi manducaueritis
 carnem filij homīs. ex hō territi abierūt re
 trorsum. et iā cū illo nō ambulabant. Puta
 bāt em̄ qd̄ deberēt eū p mēbra secādo disser
 pere. et sic māducare. qd̄ vtiꝝ hūane fragili
 tati fuisset horribile. Sed ip̄e ī cena corp⁹
 et sanguinē suū sub visibili specie relauit. et
 pl̄is manducandum tradidit. Alii adhuc
 sunt rōnes q̄re relat̄ q̄s p̄termitto. Ser
 to eleuaꝝ corpus xp̄i in altari ad oñdendā
 eius largitatez. Que em̄ maior largitas q̄
 vt hō māducet panē angeloz. Eleuat ḡ sa
 cerdos corpus xp̄i in altari. q. d. O fideles
 xp̄i gaudete et aspice. Nec est em̄ celest̄ p̄
 benda angeloz quā nobis trāmisit largis
 sumus rex celoz. vt om̄i grā et bñdictiōe re
 pleamini. et hoc tangit ibi. vt q̄c̄t ex bacal
 taris participatiōe. vloꝝ ibi. oī bñdictiōe ce
 lesti et grā repleamur. Sed ve illi q̄ corpus
 dñi. hāc. s. sacratissimā p̄bendā sumere non
 curat. et se ab eo alienat. de quo dicit helise
 us. p̄pheta in libro Regū. Videbis tñō gu
 stabis. Multi nāq̄ vidēt corp⁹ xp̄i s̄ heu
 nō gustat. et se p̄petā grauia ab eo alienant.
 Septimo eleuaꝝ corpus xp̄i ad oñdendā
 bonitatē xp̄i. Que em̄ maior bonitas. q̄
 xp̄s dignaꝝ captiuus esse ī altari. vñ ip̄e di
 cit in psona Hiere. p̄phe. Ecce ego ī manib⁹
 v̄ris sum. qd̄ bonū et rectū est ī ocul⁹ v̄ris fa
 cite mihi. Nota qd̄ dū aliq̄s dux ppter suos
 captiuos tenet nō dimittit nisi det magnā pe
 cuniā. sic nec nos xp̄m captiuos dimittere
 debem⁹ nisi remissionē pctōꝝ nobis tribu
 at. et regnū celeste ab eo accipiam⁹. Eleuat
 ḡ sacerdos corp⁹ xp̄i in altari. q. d. Ecce quē
 tot⁹ mūd⁹ cape hō p̄t captiu⁹ n̄ est. ḡ eūz
 nō dimittam⁹ nisi qd̄ petim⁹ p̄us obtineam⁹.
 Octavo eleuaꝝ corp⁹ xp̄i ad letifican
 dā eccliam sc̄am p̄ vexillū exercit⁹. vñ oēs
 qui sub vexillo militat. gaudiū et fortitudi
 nē accipiāt. In pugna em̄ et militia oēs su
 mus. vñ Job. Militia est vita hoīs. Ele
 uat ḡ sacerdos corp⁹ xp̄i in altari. q̄si elect⁹
 dicat. Molite timere. secure pugnate. Ecce

vexillū n̄m qd̄ ppter nos in cruce rubricatum
 est et depictuꝝ. Ecce dñs iesus ī medio
 n̄i est. Homo eleuat ad christū imitandū et
 sequendū. Unde vt pctōres eū sequirent
 et nō desperent de spe venie. christ⁹ filius di
 patris. latus p̄ plentat ut vulnera cicatrices
 ostendat. vñ Berñ. Securū habent
 ad deū accessum. fil⁹ ostendit vulnera ma
 ter vbera zc. Eleuat ḡ sacerdos corp⁹ chro
 sti ac si pctōrib⁹ et ceteris christianis dicat.
 Ecce filius dei qui pro nobis extensus et
 eleuat⁹ est in patibulo crucis sequimini cu
 vt salte aliquid pro eo patiamini. q̄tā no
 nobis passus est. vñ Per⁹ ī ep̄la. Lm̄
 stus p nobis passus est. ḡa nobis copari
 dū est ei. ita ut passiōis eius beneficium nū
 q̄ obliuiscamur. Prop̄ qd̄ in canone in
 ditur. Unde et memorē. vscg. bte passiōi.
 In hoc loco recolit̄ memoria dñce passi
 nis. resurrectiōis ascensiōis. Nam p̄ quinq̄
 signa que hic fūt designant̄ q̄s vulnera
 xp̄i. sc̄z duo in manib⁹. duo in pedib⁹. et vñ
 in latere. Quāc̄ tria signa sup̄ calicē et bo
 stiā cōmunicant̄. In hō intelligi dat. quis
 passio xp̄i vulnerat caritatem. Resurreccio
 roborat fidē. Ascensio letificat spem. Hoc
 l̄a tangunt̄. qñ dicit. passiōis. resurreccis
 ascensiōis. Duo aut̄ signa sequentia que sup̄
 corpus xp̄i et sanguinē sunt designata
 rū corporis et anime immortaliitatē. Sc̄i nā
 et insti q̄ in vulnerib⁹ xp̄i nūdificat efficiat
 puri sive immaculati. et vitā eternā possiden
 tes et salutē ppetuā corporis et anime psc̄ptas.
 Nā et hec in vñbis canonis tangunt̄ quē
 christo sic p̄nunciant̄. Hostia purā. quo ad
 primū. Hostia sanctā. quo ad secundū. Hob
 am immaculatā. quo ad tertium. Panē sc̄m
 vite eterne. quo ad quartū. et calice salutis go
 tue. quo ad quintū. Et estem̄ xp̄s hostia pura.
 electos suos purificas. hostia sc̄ra. dilectos
 suos sc̄tificans. hostia immaculata. macu
 las n̄ras purgans. panis vite eterne. ang
 los et homines reficiens et calice sui p̄lariſ
 guinis inebrians et pfundens. Sequitur.
 Supra q̄ p̄picio. vscg. immaculata hostiam.
 Nota q̄ in hoc loco tres sc̄ti veteri testame
 ti noīant̄. si Abel Abraam. Helchis ed
 qui figurā passionis christi. imo et ceteri
 sanctissime p̄prie representat. Abel em̄ obvo
 lit munera de p̄mogenitū greguz. et xp̄o et
 p̄mogenitū obtulit ī multis fr̄ib⁹ agnū im
 culatū dō p̄t. de q̄ agno dicit̄ Jo. baptis

Ecce agnus dei regnum. Ite abel a fratre suo cayn inocter occidit. et xps a fratribus suis iudeis scz malis pimis et necat. Abraam obediuit deo ad imoladum filium. xps factus est obediens priusq; ad mortem in manu prius tradidit spm. Melchisedech obtulit panem et vinum. ut in Gen. legi. Erat enim sacerdos dei altissimi. Et xps in altari sub specie panis et vini corpore et sanguine suu offert deo prius nobis ipsum nobis pacificas. Nam melchisedech fuit rex salae. id est pacis. xps autem dominus in hunc loco abel regem innocencie. Abraam ronem obediens melchisedech regem clemencie et sanctitatis eximie. Unus sequitur. secundum sacrificium. immaculata hostia. Hec verba leo papae canonii addidisse legitur. Suplices te rogamus. In hunc loco declinatio sacerdotis sicut inclinatio christi qui inclinato capite tradidit spm. Deberet ergo fideles in hunc loco cum sacerdotem fidelissime se humiliare. et deo aias suscipientia suspiria comedere. Nam in hac clausula quam leo papae magnus coposuit usque ad memorem tam profunda et ipsiuscrabilia posita sunt proba. ut de eis beatum Gregorius. quod de re inferibili penitentia locutus sit. Dicit enim sic. Iube hunc perferre. Quis fidelium dubium habet posuisse in ipso imolatori hora. ad sacerdotem vocem celorum aperiri. angelorum chorus interesse. immisus sociari. trema celestibus iugis. vnuigatus ex visibili et invisibili fieri. Ita alibi. Uno eodem tempore ac momento et in celum rapitur ministerio angelorum ad associandum corpori christi. et anno octavo sacerdotem in altari videbitur. Hucusque Gregorius. magnus. Salvo enim oculo celesti oratione ecclesie sacerdotum possunt hec proba simpliciter intelligi. Iubet beatus in vota fidelium supplicantes et preces per fernam manum sancti angeli tui regnum. Si ei thobia orante angelum preces eius obtulit deo. quanto magis qui Christus cum sacerdote orat et preces rogantes pli offerunt in celum. immo Christus missa deo prius offert et gratiam reservat. Unus Ambrosius. Non dubites inquit assistere angelos qui Christus assistit imolatus. Sequitur. In sublime altare tuum. hic intellige esse sancta trinitas. deo quod legitur. Non ascendas pro gradu ad altare meum. quod est dicere. Ecclitate trinitatem crede. non desecrationem vel ascensionem sic sit in gaudi. Quidam hereticus putat patrem maiorem filio. et hoc conatur ascendere ad altare. sed repelluntur a filio. quod dicitur. Ego et pater vobis sumus. Quidam etiam hereticus de hunc altari conatur descendere. putat patrem spiritum minus esse filio et pater. et ibi reuerberat a patre et filio in sacra

scriptura quod dicitur. Spes vestra vult spirare. Et Iohannes dicit. spes vestra est deus. et idem dicit in symbolo athanasij. Qualis prius talis filius. talis spiritus sanctus. In specie diuina maiestatis tue. Altare sancte trinitatis deus sublimus. id est. inaccessibile puro bovi. vel incomprehensibile. Sed sacrificium altaris. hostia salutaris dominus noster iesus Christus pro morte ad hunc altare coeterum prius introuit semel. eterna redemptio innuera. sic dicit apostolus. et apparuit vultus dei pro nobis in conspectu divine maiestatis ipsius Christus. Utique vero vultus quem ex hac altaris participacione o sancte pre sacro sanctum filium tuum corporis et sanguinis superserimus digni sic decet comunicando. Omnes bene dictio celesti et gratia repleamur per eundem dominum nostrum Iesum Christum. In his tribus signis intelligi dat quod necesse habemus. ut dominus deus distribuat corporibus nostris castitatem. quod in primo signo intelligitur probi. et sanguinem lumpserimus. Iustus enim (ut Abacuc ait) ex fide vivit. et anima bonis in sanguine est. sic dicit moyses. Ita ne cesset habemus. ut deus tribuat nobis cognitionem puram. quod in tertio signo intelligitur. quod facientes nos super caput et pecus impunitus vobis cogitationis nullae sedes est. Ergo si seruauerimus et amaverimus corpus castitatem. ait enim puritatem. Unde continetur et gratia in celis merebimur repleri. Ita inclinatio sacerdotum in hunc loco inclinationem capitis Christi in morte signat ut dictum est. Inclinatio enim capite tradidit Christus. et tale fecit testam entum fratrem Ambrosium. qui dicit quod auctor pietatis in cruce pendens in singularibus negotiis pietatis officia dividebat. persecutionem apostolis. pacem dispensabat. corporis iudeis. patri Christi. virginis paranimphum. latroni padis. christianis penitentibus crucem commendabat. Ergo tollamus crucem eius. quod in duobus signis quod super corporis et sanguinis sunt intelligitur. quod pro morte eius a duplice morte. corporis et anime liberamur. Si enim professione eius in morte seruamus. quod in tertio signo exprimitur. Nam si compatiemur et coregnabimus. sic dicit paulus. Ita in tribus signis quod in hoc loco sumus quidam diversas passiones Christi intelligi volunt corporis. et per flagella dissecationem quod ad primum. sanguinis effusionem quod ad secundum. faciei velationes quo ad tertium. Unus sic Christus pro passionem suam deboc mudo transiit prius spiritum commendavit. Sic et nos fidelium defunctorum de hunc mundo pro morte migrati in fidem catholicam decedemus utrumque oportet deo commendamus. propter quod subdatur. Demetrio domino regno. Attredendum est quod pia mater ecclesia non solum per viuis sed etiam per defunctos

Expositio misse Bonaventure

in persona sacerdotis fideliter iter cedit certissime credes quod preciosus sanguis Christi non soluz per viuis sed etiam per mortuus ad redemptiōem p̄sit et liberatiōem a penitētia illi dūtaxat. Qui nos percesserūt cū signo fidei. i. caritate. In quā fidēles ab infidelib⁹ discernūt. De hac liberatōne dicit p̄phā ad Christum. Et tu in sanguine testamēti tui extraxisti vincitos tuos de lacu inferiori. s. de inferno superiori. Zach. ix. Non est autē orādū p̄ eis quā sunt in inferno inferiori. quod ibi nulla est redēptio. et quod p̄ certo dānatos scimus. quod ut dicitur Augustinus. Hic scire p̄tem meū esse in inferno ubi nulla est redēptio. non potest orare p̄ eo quod p̄ diabolo. Orādū est ergo p̄ fidelibus defunctis. Qui dormiunt in somno pacis. i. nulla heresi vnde discordia vnde impenitētia ab unitate ecclie segregari sūt. licet forte aliquā cremainbilis vnde correcciōe digna derulerint in hunc modo. Et sacerdos dicit p̄mo orare p̄ p̄fēt et m̄re. postea p̄ sibi cōmissis. non tamen nominetur sic sup̄ dictū est. sed memorie Christi. Sequitur. Dicitur in Christo q̄descētib⁹ Christi. Illi enim mortui in Christo requiescunt qui in Christo moriūt. sic in Apoc. legiſt. Sedq. Locū refrigeriū in quā Lazarus euāgelicus habitabat. lucis Christi. Christus qui est lux mundi. Ipse enim est lumen vivētū. Ut placeat corā deo in lumine vivētū. ut pacis de quā pace dixit si meon. Nūc dimittit. vñq; in pace. ut indulges p̄ Christum dominum nostrum. Qui enim indulgēt iniquitatem nostram q̄rit. iudicēt placat et vincit. Sequitur. Hob⁹ q̄z p̄cōrōbi. q. d. sic dicit Iohannes apostolus. Si dixerim⁹ quā p̄tem non habem⁹. nos ipsos seducim⁹. et vñras in nob̄ non est. Et non est hoc quod non peccet licet infans vnius diei super terrā. Multa nāq; ex misericordia dei sine peccatis mortalibus vivere possunt. sed sine venialib⁹ raro. Sequitur. De multitudine miserationū tuarū spectabili. Si enim latro in cruce pēdens tristis et p̄ficiens venia meruit. quod non mereret Christianus misericordia et venia p̄cōrōbi p̄tritus et p̄fessus. Unde et vocē exp̄ssio et cordis tūs manu destra p̄tritionē et p̄fessionē latronis in cruce pendens ad dextram latrem deo designat. Ipse enim p̄trito corde p̄fessus est et socio suo in sinistro latere pēdet̄ dicit. Hos quādē digna factū recipiuntur Christi. Et rūdit dominus. Amē dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Unde sequitur Parte aliquā et societate Christi. Iohannes chrysostomus dicit quod latro qui in cruce deum p̄fessus est oēs factū in regno p̄uenit. Hec mirū ipse enim dominus in celo regnare fitetur. quod ab apostolo petro in terra negabatur. quod in se īlī dicit quod feruēter penitētes intercedunt tepli

dos factū in regno p̄ueniūt. Beata virgo et ap̄li adhuc in terra fuerūt. Sanctio iohannes baptista et alijs priarche et prophetae adhuc in limbo derinebāt quā dicitur ē latroni. Hodie me cū eris in paradiſo. i. eris ē gāndio. quod ubi Christus ē gāndiū est et paradiſus et lux et pax et iocunditas. Ipse enim Christus est lux tua Christus enim celū illuminat sic de superna hierusalem dicitur Apoc. Ipse enim agnus Christus illuminat et crucis gāndiū infundit. Unde. Sicutē in celo aīme sanctoz quā Christi vestigia sunt securi. quia sequuntur agnū quocūq; ierit. De hac societate in hoc loco dicitur. Societate donare dignis tūtū tuis sanctis apostolz et martyribz. Quodam dicunt hic intelligi Iohannem baptistam. Expositores autē Iohannem euāgelistā. Iohannes in principio canonis sit cū certis apostolis nominatur. nomina tamen hic quia duplīci privilegio gaudet. scilicet apostolat et religio virginitarum. Amoris Christi privilegio merito secundū locū sortiti in canone. et cū Stephano qui etiā virgo et martyr fuit. In veteri et testamēto Jacob patriarcha dicitur Joseph plūq; ceteros filios. et quod duplīce hereditate tribuit quā tulit in arcu et gladio de amore orū populo. Et Christus huic discipulo et bravissimo filio duplīce hereditatē et bonoētē būit ut supra. Norādū quod sancta felicitas vidua mater in hoc loco canonis sancti Ignatii acceptōnis et perfertur. Et licet hoc fortificatione antiquitatis sit factū ita ut privilegium gānditatis non deroget. Tamē enim Augustinus in loco dicit intelligi quod feruētes et vere penitentes regnes cedulas et accidiosas et exercitios diuini p̄ire conant. Unde sequitur. Intra eorum consortium Christi. p̄ Christum dominum nostrum. Quia venia desiderat irā indicēt placat et misericordia impudicat ppter quod quidā penitentia dicitur. Diferere mei de domino magnā misericordia tuā. Virginitas autē si humilitate custodias et feruēre deuotioēs habeat magna merita uilegia et progratiuas gratiarū. Virginitas et martyribz et p̄dicatoribz fidei christiane aureola in celesti patria referuntur. Heccum tria genera sanctoz in hoc loco canonis inveniuntur. Intra quoz. vñq; ad Christum dominum nostrum. quod quēscit Christus. hec omnia scilicet pater et filius. bona creatura. Licet enim de pater in principiō. i. in filio creauerit celū et terrā et oēm. et natū eorum et cuncta quā fecerat erat valde beatamē semper eadē bona creat renouādo. quod ad vīnum et panem que in altari offerri debet.

Unū solū a sacerdote s; etiā a sancta trinitate benedicunt & pseccant. & in corpus xp̄i & sanguine trāsubstātiōe viuificant. sic patet in vībis que sequunt. Sancticas viuificas benedicis. In his tribi signis notantes dies q̄b dñs erat in sepulcro & requieuit ab om̄i opeluo qđ patratarat. Nisi em̄ gra num frumēti. id est. xp̄s dñs noster cadēs i terrā r̄c. & quia granū mortuū est & in terra sepulcri. denou reuicit & pullulauit & fructū multū attulit i electis. Hā sepultura terraz sacrificavit. a morte resurgēs mortuos viuificavit & benedicēdo panem celestē viuis multiplicauit. Hec in tribi verbis p̄dit. tā gunf. i. sancticas quo ad p̄mū. viuificas q̄ ad secundū. benedicis q̄ ad tertii. Unū seq̄t. Et p̄stas nobis. subintelligit sanctificatōez vt sc̄z p̄ corp̄ filij cui sanctificemur. hāc viuificatiōem vt p̄ sanguinem ipsi⁹ viuificemur. hāc benedictōez vt ea digne sumēdo a te benedicamur. Et ex h̄ est tibi deo patri om̄ipo tenti om̄is honor & glāia in vniitate spūscit. Sc̄ndū q̄ in h̄ loco in tribi signis notantur tria p̄ter q̄ xp̄s voluit tres esse dies sue sepulture. s. que sunt i celo restauratur. & q̄ in terra reparatur. & que apud inferos redemptur. Uel in tribi signis hui⁹ loci intelligit sancta trinitas. sicut patet in l̄fa. In p̄te q̄dem nota auctoritas. In filio cōlitas. In sp̄sanco cōmunitas. Q̄ aut̄ corp̄ xp̄i sup̄ calicē in ip̄a hora leuaſ & cū ip̄o calit signat p̄ hoc intelligit dat q̄ mors a xp̄o sup̄at. vita rep̄at & gloria dat. de hoc pater in verbis canonis. Per ip̄m & cū ip̄o & in ip̄o. Hora q̄ in hoc loco missa correspōdet om̄ib⁹ horis canonice. q̄ om̄ia que xp̄s passus est in ea resp̄sentant & memorant. Christ⁹ nāḡ in matutinis passus est traditionē. sp̄sitionē. alapaz cōfessiones. tandem a mortuis resurrexit. Hora p̄ma corā pylato derisioneo. insultationes. Hora tertia r̄c. sicut in patris sapiēcia plen⁹ cōinet. De istis septē horis dic̄ ps̄. Septies in die laudē dixi tibi. r̄c. Iste septenari⁹ numer⁹ signari potest in septē signis crucis q̄ in hoc loco fūit cū dicit. Sancticas. viuificas. bñdicis. p̄ ip̄m & cum ip̄o & in ip̄o r̄c. Hā qui deū denote laudāt. septē donis sp̄sanci replen̄t. & p̄ patrē & filiū sa/ctificant viuificant & bñdicunt. Q̄ aut̄ vltimū signū iuxta labiū calicis fit cū dicit. In vniitate sp̄sanci. designat q̄ q̄ adhēret do/ni⁹ sp̄rit⁹ cū eo efficit. sicut dicit apl̄s. Se

quitur. Per om̄ia secula se. qđ alta voce p̄nunciat. & corp̄ dñi sup̄ calicē & cū calice leuatur. p̄ qđ intelligit dat q̄ tristitia apl̄oyde passione dñi ab eoz cordib⁹ ip̄o reuictus ēre fugabat. & gaudiū resurrectōis annūciabat. Sequit. Orem⁹. vt sic adiuuāte dño a morte peccati resurgam⁹. & in eadē ite⁹ nō cada/mus. quia xp̄s resurgēs ex mortuis iam nō moris r̄c. & idcirco peccatū nō dñetur nobis. Hā qui facit peccatū (testē apostolo) seru⁹ ē peccati. fugiam⁹ ergo tā horribile dominus & ad misericordē dñm & pietatis & dulcedēnis reuertamur. Hā & pater oīum nō dedit gnaſ appellari. quia p̄ misericordiarū & de/tori⁹ cōsolatiōis est. Reuera em̄ vt deū p̄rez nostrū nomiare valeam⁹. diuina informatiō sum⁹ institutiōe. Fil⁹ em̄ qui dicit coequa/lis patri h̄ nos docuit. & sic frater noster illi/tuit. Ip̄e nāḡ est fili⁹ dei p̄ naturā. nos filij ip̄i⁹ p̄ gratiā. Ergo pater noster q̄ es in ce/lis r̄c. Detim⁹ ergo patrē nostrū & respōdet clerici cōcūstantes. Amen. qđ fīm Hieroni/mū hebreū est. & sonat. vt vere & fideliter fiat. q.d. ecclesia astans sacerdoti i missa. O reue/rende sacerdos q̄cquid in hac oratiōe peti/sti & optasti. in te & in nob̄ veraciter & fideliter fiat & cōpleat. Sequit. Libera nos q̄sum⁹ dñe ab om̄. ma. p̄te. p̄sen. & futur⁹. vt cui auxi/lio & te miserāte p̄terita mala delean⁹. p̄sen/ria vincant. futura p̄caueant. Et intercedē/te beata & glōiosa v̄gine sp̄ dei geni. maria. v̄s/q̄ p̄ eundē dñm r̄c. In h̄ loco canonis cōtio/fit cōmemoratio sc̄ro. In hac orōne om̄es sancti cōphendunt & includunt. q̄n br̄e dei genitricē & sc̄to apl̄oy petri & pauli & adree noīa recitant. Dēs em̄ sancti aut̄ p̄ castitate aut̄ p̄tutū firmitatē. aut̄ p̄ humilitatē. aut̄ p̄ virilitatē pugne. p̄ iusticia regna celoz. adepti sunt. Unū in br̄a maria v̄gine designat ca/sticas. In beato petro p̄tutū firmitas. In sc̄ro paulo hūilitas. In andrea virilitas pu/gne. p̄ iusticia. v̄sq̄ ad mortē. Seq̄t. Da. p̄i/cius pacē r̄c. Orat sacerdos cū collecta pa/ce. & h̄ip̄m beat⁹ paul⁹ instiuit fieri. Sic di/cedo. s. Thy. q̄. Obscero igif primū oīum fie/ri obsecratiōes. orōnes. postulatiōnes. grāz/actiōes. p̄ oīib⁹ hoīib⁹ p̄ regib⁹ & his q̄ in sub/limitate p̄stituti sunt. vt q̄etā & trāquillā vitā agam⁹ in om̄i pietate. Orat & ecclesia p̄ pa/ce tempali ne impediaſ vel retrahat a pace sp̄uali. Sequit. vt ope misericordie tue ad/iuci. q̄tū ad interiorē & exteriorē religionem

Expositio missae Bonaventure

ptinet. Aperte simusque liberi. et ab omni pertur-
batore. Perturbamur enim si per nos mortalibus
guamur. et obsecratus cor humum. perturbamur
qui nostro arbitrio relinquitur. et a nobis dominia g-
tia subtrahitur et elongatur. Quod ne fiat sacerdos. p-
eundem. i. propter eundem dominum nostrum Ihesum Christum pa-
tris filii orat. Sed annos sacerdos in hoc loco p-
eundem dominum incipiat. calicem discoopit et corpum
domini super calicem levat. dividens in tres partes. una
parte in calicem mittens. duas extra referunt. et
annos unam parte in calicem mittit. alta voce Pax
domini pronuntiat. Tria quae signa crucis cum corpo-
re Christi in calice signantur. Et quod hoc significet bre-
viter videamus. Et primo quod est hostia dividitur in
tres partes. quamquam Herges papa determina-
vit sic. Triforme est corpus Christi. Pars hostie
in calice missa corpus Christi quod a mortuis resur-
rexit et anno venturi est monstratur. Pars comesta
ambulans adhuc super terram. Pars in altari
velorum ad finem remanens. membra Christi esse corpo-
ra scitorum. velorum ad finem mundi in sepulchris qui
escientia designantur. Dividitur autem sub forma pa-
nis in altari corporis Christi species non essentia. de-
itate in sua ratione permanente. quod dividitur non potest.
Sed in quo re fiat corporis Christi divisione vel fractione
videtur Augustinus dicere. Unde Christus manducatur. reficit
non deficit. Nam et Christus carnalem sensum discipu-
lorum redarguit quod putabatur ei carnem sic alia di-
uidendam in partes et in mortuus lacerandam. Diui-
dit autem forma vel species. Consecratio namque per
acta corporis Christi sub accidentibus panis velat. quod
accidentia sunt color. sapor. qualitas. quantitas.
et forma. Substantia namque panis et vini in con-
secratio per opera Christi resecatur et accidentia rema-
nentur. Nam si accidentia auferrentur. sacerdos mis-
sam non perficeret et terreretur. unde in hoc fragilitate
humane pulsatur. Possunt ergo in tribus partibus
eucharistie tres sube in Christo signari. scilicet de-
itas. corpus. et anima. Quoniam ulla particula in calice
mittitur. per hoc intelligi dat quod caro Christi in pas-
sione mortua est. et anima immortalis. et deitas in
passibilis. et hoc due particule extra calicem resqua-
te representantur. Ita in tribus partibus eucharistie per
sancta trinitas designari. Quoniam ulla particula in ca-
liche mittitur. duabus extra remanentibus figuratur
quod licet idivisibilia sint opera trinitatis. tamen
Item Augustinus ad solum Christum prius caro. et pars in
calice missa incarnatum et passum solum Christum dei-
filium designat. Due vero partes extra calicem figura-
te. immunitatem carnis prius et spissitudinem figurantur.
Non enim per vel spissitatem est incarnatus Christus pas-
sus. ut dicit Augustinus. sed incarnationem ad solum Christum

perfinet. Quoniam indivisibilia sancte trinitatis
sunt opera sacerdos innuit cum hostia dividit.
dicens namque ad patrem. Per eundem dominum nostrum
Iesum Christum. vosque qui tecum vivit et regnat. una
fractione facit. ac si diceret dividere video. i.
divisibile. et si Christus mortuus est ex humilitate.
vivit tamen ex exercitu divinitatis. in qua semper cum
patre existens nunc recessit a patre. Unde dicit.
In unitate spiritus sancti. hanc eucharistie
facit fractionem. ac si diceret. licet spiritus sanctus
ob umbras regum legatur in receptaculo filii. tamen
a patre eternalem procedens spiritus sanctus. premet
filium nunc deseruit. sed sancta trinitas idivisa
permanet. Per oia secula seculorum. Ita eucha-
ristia in tres partes dividitur. in hoc tres partes cor-
poris Christi (quod est ecclesia) figurantur. scilicet caput
cum membris. Una pars est ipsum caput. scilicet
sternus primus dormientium. Altera pars aie sciorum
in celo triumphantium. Tertia pars in terra
militantium. Quoniam due partes servorum extra
calicem seruantur. per hoc intelligi dat quod Christus re-
surgens ex mortuis iam non moritur. mors illi
altra est. et qui cum ipso sunt sancti. Unde apostolus
legit. Non clivaret neque sitiaret amplius. Tertia
pars vero pars in calice ponitur. et signat eos hanc
hunc in pugna vel militia passionis cuius mundi
existunt. Ita eucharistia in tres partes divisa.
tres ordines ecclesie significat. scilicet virginum.
viduarum. et conjugatorum. Due ergo partes extra ca-
liche seruat. celi batum et sanctimoniam virginum.
et viduarum representantur. Nam enim apostolus. ego et
innupta cogitamus quod domini sunt. Tertia vero pars
in calice missa stercus conjugatorum et passionem
designat. Unde ipse apostolus dicit. Que anima
par est cogitare quod sunt mundi. id est. de passio-
nibus diversis conjugatorum tam in rebus spiritualibus.
Dicendum. Tribulatioque autem carnis habebitur
homo. id est. conjugari. Offeratur autem hostia Christi
altari. ut virginis et viduarum in sanctimoniam pre-
uerentur. et per adiutorium conjugatorum ne in tribu-
lationibus cuius mundi posset desperare. Ita eucha-
ristia in tres partes dividitur. et offeratur ad tria
designata in his verbis. Corporis in partes
Christi divisione fit tres. Tincta dat vivus. sed pars
non tincta supnisi. Est donanda reis tercia pars
iustificandis. Ita verius sic intelliguntur. Pri-
ma pars missa in calice offeratur. per vivum Christum
qui in misericordia et passione cuius mundi affigatur
et patiuntur. quatinus deus mitigare degeneratur
afflictiones eorum. Altera pars extra calicem
seruata offeratur ad laudem et ad gloriam sanctorum
qui iam triumphant in celo in regno celorum.

Tertia ps offert p his q̄ sunt i purgatorio. ut a penitentia liberentur et absoluantur. q̄tius r̄ ipse anime in sinu abrae. hoc est in gaudio et refrigerio assumantur et gloria sicut ceteri sancti p̄fuantur. **S**equit. **A**nteq̄ tertiā p̄culā in calice mutat. pat̄ dñi alta voce p̄nūtatur. p qd̄ vaf intelligi q̄ xps a mortuis resurgens triplice pacē discipulis annūcianit se pacē tgis. pectoris. et eternitatis. **H**ec pacis tria genera designata sunt in tribō signis crucis que sacerdos facit cū corpe xp̄i intra calicē dices. Pax dñi sic tē. et respōdet chor. **E**cū spiritu tuo. q.d. **T**u nob̄ pacē optas. readē pat̄ cū spū tuo maneat. quatinus totus in spū mysterijs diuinis insistas. et spiritua/ ligandio plen̄ fias. **H**ec triplices pacis in tribus osculis designat. quia sacerdos altare tribi vicib⁹ osculat. s.in principio missie. in me dio. in fine. **H**ā cū christ⁹ nascereſ in princi pio tgis pacē secū attulit. vt ad edictū vni⁹ bois describeret vniuersus orbis. **H**ec par designat in p̄mo osculo. qd̄ i initio missie sacerdos altari im̄p̄mit. **S**ecunda pax ē pecto ria. signat in lecido osculo qd̄ sacerdos fa cit i canone qn̄ dicit. Suplices te rogam⁹. **C**hris⁹ nāq̄ cūz mortē p nobis peccata nos deo et angelis pacificauit et pacē pectoris nobis donauit. **E**t ad hāc pacē cōfirmandam pec⁹ et lat⁹ cū lancea aperiri voluit. et ad pacem sui cordis nos intromisit. **T**ertia pacem eternitatis figurata est in ultimo osculo altaris. **C**hris⁹ nāq̄ cōsummatiſ om̄ib⁹ que de eo scripta fuerūt in lege et prophetis. post in celū ascēdens patri nos recōciliauit. sic et mis sa pacta pacē eternitatis nob̄ parauit. **S**z norandū q̄ a dñica oratiōe vsc̄ ad finē mis seicēdū silētū celebraſ. et iterdū a sacerdo te cā ſa clero alta voce ichoat. p b̄ intelligi das q̄ xps resurgēs ex mortuis interdū ſile tum meror̄ a cordib⁹ discipuloꝝ p suā dul cissimā appetitōz et ſalutationē fugauit. Ali quādo ſo corpale p̄ſentia ab eis auferēs. ſe et quādo voluit occultauit. **L**egit etiā chri ſtum infra q̄draginta dies apparuisse decies post resurrectionē. et interim quoties voluit ſe occuleaffe. **H**ā in ipsa die resurrectiōis qn̄ quies. in ascēſione bis. vt christ⁹ ſuā resurre ctionē cordib⁹ discipuloꝝ et ascēſionis glori am eoz mētib⁹ ip̄meret. et vt ip̄i discipuli q̄ ſursum ſunt ſaperēt. nō que ſup terrā. **E**cce aut̄ apparitiōes intra q̄draginta dies ſa cte ſunt. **H**āc aut̄ vicissitudinē ſacerdos in

missa ab oratiōe dñicarib⁹ ad finē missie (ve dictū est) ſubtili ſtam cantādo pulcerrime repreſentat. **S**equit. **A**gn⁹ dei. qd̄ **S**ergius papa inſtituit. vt cā fractiōe corporis domini deuotissime cāetur. **D**icitur aut̄ agnus ab agnoscēdo. quia matrē ſuā in magno grege p balatū agnoscit. **S**ic christ⁹ in cruce poſi tū patrē agnouit p obedientiā. quia factus est ei obedies vſcq̄ ad mortē tē. **I**te agnouit matrē p debitā reuerentiā. quia cā dulcissi mo diſcipulo ſuo iohāni cōmendauit i mor te. **C**hris⁹ eſt agn⁹ ppter innocentia. quia in nocēter occiſus eſt. et ideo plangēdus eſt. **J**o canit eccl̄ia. **P**langēt eū quāſi vñigenitū. q̄a innocēs de⁹ occiſus eſt. **L**ātam⁹ ḡter agn⁹ dei. q.d. agn⁹ dei qui agnouisti patrē p obe dientiā. matrē p reuerentiā. miſerere nobis agn⁹ dei qui collis peccata mūdi p innocēti am. dona nobis pacē. **I**te agnus dei ter cā tam⁹ vt liberemur a malis p̄teritib⁹ pſentib⁹ et futuris. **P**oſt hoc osculū pacis amic⁹ por rigimus anq̄ cōicemus. qd̄ **I**nnocēti pa pa inſtituit. **I**n hoc ſignat q̄ om̄is amaric do corporis a nobis ſepanda eſt. quia ſi ab in uicē discordam⁹. in xp̄i corpe nō manemus. ſicut dicit apl⁹ et euāgelista Iohes. **O**m̄is qui odiſ fratrē ſuū homicida eſt. et ſcimus q̄ om̄is q̄ odiſ fratrē nō haber p̄tē in regno dī. **T**eneam⁹ ergo pacē tgis cū p̄t̄imis. pacem pectoris cū nobilis t̄p̄is. ſc̄z om̄es hoines in t̄po ſinceriter diligēdo. vt pacē eternitatis cōsequamur in celis adiuuāte dño n̄ro Je ſu tē. **P**oſteā mittit ſacerdos partē hostie in calice dices. **F**iat hec cōmittio. **Q**uid aut̄ hoc ſignificet ſuper? p̄tractatū eſt. niſi q̄ ſacerdos in hac clausula ſalutē mētis et corpo ſi ſibi et om̄ib⁹ ſumētib⁹ corp⁹ dñi eropat. et ad vitā eternā p̄merendā et capescendā p̄paratio ſalutaris ſiat. **H**ec em̄ valde necel ſaria ſunt corp⁹ xp̄i ſumere volentib⁹. vt ſa lutē mētis et puritatē cordis habeat et mun dam cōſcientiā ad vitā p̄merendā. **D**einde ſequit oratio. **D**ñe ielu xp̄e. In qua oratiōe petunt etiā. a peccatis liberatio. p̄ceptoꝝ dī obedicio. et a deo nunq̄ ſepatio. ſic ut patet i littera. **P**oſt hāc orationē memoria dñice pa ſionis breuiter et memoriter cū om̄i deuoti one habēda eſt cōtrito corde et cōſciētia nō ſicta. **H**ic attēdendū eſt q̄ a ſacerdote poſt hāc orationē dicendū eſt ſub ſilētio. **A**men. qd̄ alibi nō ſit in canone niſi poſt pater n̄ et in hoc loco. **S**acerdos em̄ canonē ſacite le

Laudismus crucis

git. et ideo nemo ei respōdet amen. nec ipse sacerdos in quicunque loco canēs subiūgere debet amen. excepto quā canonē finit post hāc orō nem. dñe tē. Amē. Finito canone sacerdos se applicat ad suscep̄tōes sacrosancte hostie. Quidā eīn sacerdotes de manu. qdā de patena sumūt. Hī qdā patena corp⁹ xp̄i sumūt sumūt i latitudie charitatis. qdā in patena figura est. Interim cātak cōmunicio. H est qdā discipuli gaudiū resurreccōis mutuo sibi nū ciauerūt. Post h seq̄f orō. et signat qdā vnde discipuli i galilæa vidētes dñm adorauerūt.

Ite signat qdā i cel⁹ p nob̄ orat. representatione sue passiōis et vulnēz. et qdā postea itez se ostendet. Et p⁹ b̄ dīc. Ite missa est. et p̄l̄m b̄ndīc. Qdā signat qdā veniet i iudicio et se nob̄ ostendet. et fidelib⁹ suis dabit benedictōz suam. et tunc leti vadēt ad mansiōes suas. de quibus dicit in Johāne. In domo patris mei mansiones multe sunt. Ad quas māsiones nos perducat ipse pontifex et sacerdos. qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat. Amē. Finit expositio missæ sancti Bonaventure.

Laudismus De sancta cruce quem cecinisse venerabilis Bonaventura episcopus cardinalis cordis de visceribus

Recordare sancte crucis. qui pfectam vitam ducis. delectare iugiter.

Sanc̄te crucis recordare. et in ipsa meditare insatiabiliter

Hes in cruce christo duce. donec viuis in hac luce. modo peculdubio

Non quiescas non repescas. in hoc crescas ut calescas. cordis desiderio

Ama crucem mūdi lucem et habebis christū ducem. per eterna secula

Cruce corpus circūcinge. hanc cōstringe manu pingue. cōsignando singula

Lor in cruce crucis in corde. absq; sorde sic cum corde. que tranquillū faciat

Lingua crux efficiat. crucē promat et loquaf et nunq; deficiat

Cruix in corde crux in ore quodā intimo sapore. det tibi dulcedinem

Cruix in membris dominef et vbiq; situet. intra totū hominem.

Lor a cruce sorbeatur et in illā rapiat. amoris incendio

Dissipata carnis rīca. mens sit tota crucifixā spirituali gaudio

Specialem fer amorem et precipuum honorem. cruci salutifera

Cum feroce medullarū. nisu viriū tuaz velis hanc diligere

In preclara cruce stude et in ipa te reclude. magna cum leticia

Christo sis cōfīxus cruci ut tu valeas p̄dnci secum ad celestia

Quere crucē quere clavos. quere manus pedes cauos. quere fossa lateris

Ibi plaudere ibi gaude. sine fraude summa laude q̄z tumcūq; poteris

Istud pacū non sit fractum. crux p̄cedat omnē actū. et succedant p̄spēra

Cruix est optima medela cōtra zabolontis tela. valde salutifera

Sis in cruce xp̄i totus. prompto animo deuotus. iubilo dulcedinis

Servū dei crux defendit cōprehendit et ostendit. vitam rectitudinis

Cum temptat et afflīctus. derelictus quasi virtus. et inter angustias

Non sis piger neq; lentus. sed sollicite intentus. cruce frontē munias

Cum quiescis aut laboras. quādo rides quādo ploras. doles sine gaudeas

Quando vadis quādo venis. in solatijs in penis. crucem corde teneas

Cruix in omnib⁹ p̄s̄uris et in gravibz et duris. est totum remedium

Cruix in penis et tormentis est dulcedo pie mentis et vez refugium

Cruix est porta paradisi. in qua sancti sunt cōfisi. qui vicerunt omnia

Cruix est mundi medicina. qdā quam bonitas diuina fecit mirabilia

Cruix est salus animaz. verum lumen et preclarū. et dulcedo cordium

Cruix est vita beatorum et thesaurus pfectorum et decor et gaudium

Cruix est speculū virtutis. gloriose dux salutis. cuncta spes fidelium

Cruix est decus saluandoz et solatium eoz agz desiderium

Cruix est nauis crux est portus. crux deliciaz ortus. in quo florent omnia

Cruix est fortis armatura et pfectio secura. conterens demonia